

Prvý rok pomoci ľuďom z Ukrajiny v Banskej Bystrici

Situačná analýza

Autorka: Jarmila Androvičová
Edítorky: Marta Králiková, Anna Dráľová

December 2022

MAREENA

Obsah

Úvod.....	4
1. Cudzinci v Banskej Bystrici: situácia do februára 2022.....	5
2. Reakcia mesta Banská Bystrica na príchod utečieniek a utečencov z Ukrajiny	8
2.1. Personálne a organizačné zabezpečenie pomoci v rámci mesta	8
2.2. Núdzové služby pre utečenky a utečencov.....	9
Poskytovanie informácií	9
Ubytovanie	9
Materiálna pomoc	10
Sociálne dávky.....	10
Pobytové a právne poradenstvo.....	10
Psychologická pomoc	10
Zdravotná starostlivosť.....	10
2.3. Služby pre dlhodobé sociálne a ekonomické začlenenie utečieniek a utečencov	10
Poskytovanie informácií	10
Zaraďovanie detí a žiakov do škôl	10
Pracovné a kariérové poradenstvo	11
Jazykové kurzy.....	11
Služby miestneho ÚPSVaR	11
Ponuka miestnych kultúrnych inštitúcií	11
Komunitné aktivity	11
Aktivity pre deti a mládež.....	11
3. Vyhodnotenie existujúcej siete pomoci a služieb (SWOT analýza).....	12
Silné stránky	13
Slabé stránky	14
Riziká.....	14
Príležitosti	15
4. Mapa kľúčových aktérov	16
5. Vzťah mesta a ľudí z Ukrajiny	18
Použité skratky	19
Zoznam rozhovorov so zástupcami a zástupkyňami miestnych organizácií a inštitúcií.....	19
Zdroje.....	19

Úvod

Situačná analýza prvého roka pomoci utečencom a utečenkám z Ukrajiny v Banskej Bystrici mapuje vývoj od februára 2022 a opisuje aktuálny stav k decembru 2022. Prináša prehľad aktérov z mestskej samosprávy, štátnej správy a občianskej spoločnosti a opisuje spôsoby ich zapojenia – od poskytovania informácií a nevyhnutných núdzových služieb v prvých týždňoch príchodu utečieniek a utečencov z Ukrajiny až po snahu o komplexnejšiu integráciu, teda napríklad asistenciu pri integrácii na trh práce či do vzdelávacieho systému. Cieľom analýzy je poskytnúť prehľad o doterajšej organizácii pomoci, o úlohe a kapacitách mesta a miestnych aktérov a poskytnúť východisko na pochopenie hlavných výziev a problémov, s ktorými sa stretávajú lokálni aktéri, ako aj ľudia z Ukrajiny žijúci v Banskej Bystrici.¹

Prvá kapitola ponúka prehľad počtu cudzincov žijúcich na území Banskej Bystrice pred februárom 2022 a zmeny v ich počte a štruktúre, ktoré nastali s príchodom utečencov a utečieniek z Ukrajiny. Sumarizuje tiež doterajšie skúsenosti mesta s integráciou cudzincov. Druhá kapitola poukazuje na reakciu mesta Banská Bystrica a miestnych aktérov na napĺňanie potrieb ľudí z Ukrajiny – od poskytovania základných služieb v prvých týždňoch a mesiacoch až po aktivity podporujúce dlhodobú integráciu tých, ktorí zostali v meste žiť. Naším cieľom v tretej kapitole bolo ponúknuť analytický pohľad na aktuálnu situáciu a zhodnotiť kvalitu a dostupnosť existujúcich podporných služieb ako aj spoluprácu a koordináciu aktérov a ich schopnosť mobilizácie v prospech zabezpečenia ochrany a potrieb utečencov a utečieniek. Štvrtá kapitola sa zameriava na vzťah mesta a ľudí z Ukrajiny, predovšetkým na otázku mapovania potrieb, inkluzívnej komunikácie a spolupráce s ukrajinskými komunitami zo strany mesta. Piata kapitola ponúka prehľadnú mapu miestnych aktérov a oblastí, v ktorých poskytujú utečencom a utečenkám svoju podporu. Opis existujúcich aktivít a mapa aktérov neponúkajú vyčerpávajúci prehľad, majú však za cieľ načrtnúť základnú orientáciu a prioritné oblasti v poskytovaných službách.

Analýza vychádza z informácií získaných podrobným mapovaním situácie, predovšetkým štúdiom dostupných informácií (webových stránok relevantných organizácií, informácií z médií či sociálnych sietí, výskumných správ), účasťou na spoločných stretnutiach miestnych aktérov, ako aj zo série neformálnych a formálnych rozhovorov s predstaviteľmi pomáhajúcich organizácií, dobrovoľníkov a dobrovoľníčok. Na analýze spolupracovala aj zástupkyňa mesta Banská Bystrica, vedúca oddelenia medzinárodných vzťahov a medzinárodného obchodu Mgr. Zuzana Gajdošíková, ktorá sprostredkovala komplexné informácie o organizácii pomoci v meste.

V období vzniku analýzy (september – december 2022) v Banskej Bystrici prebiehali snahy o hlbšiu spoluprácu a lepšiu koordináciu aktérov zapojených do pomoci ukrajinským odídencom a odídenkyniam, výsledkom čoho je aj otvorenie koordinačného centra, tzv. SPOT-ON centra pre komunitnú inklúziu, ktoré začalo fungovať v decembri 2022. Čas ukáže, ako činnosť tohto centra ovplyvní poskytovateľov pomoci, ale aj samotných Ukrajincov a Ukrajinky žijúce v meste Banská Bystrica. Situácia v tejto oblasti sa neustále dynamicky vyvíja, menia sa aktéri, ich úlohy, ale aj celkový stav integrácie. Aktívna občianska spoločnosť v Banskej Bystrici, ktorej potenciál sa prejavil už v prvých mesiacoch príchodu utečieniek a utečencov z Ukrajiny, významným spôsobom prispela k zvládnutiu celej situácie a aj naďalej bude hrať zásadnú úlohu pri formovaní podoby pomoci a integračných aktivít pre ľudí z Ukrajiny.

Na záver ďakujeme všetkým respondentom a respondentkám, ktorí sa ochotne podelili o svoje skúsenosti a dôležité postrehy o mobilizácii podpory pre ľudí z Ukrajiny v Banskej Bystrici. Tento text venujeme všetkým tým, ktorí sa zapojili do pomoci a ukázali, že osudy ľudí na úteku im nie sú ľahostajné.

Marta Králiková, editorka

¹ Pre označenie ľudí z Ukrajiny, ktorí prišli na Slovensko po začiatku vojny vo februári 2022, použijeme striedavo termín utečenky a utečenci, resp. odídenkyne a odídeni, alebo ľudia z Ukrajiny.

1. Cudzinci v Banskej Bystrici: situácia do februára 2022

Banská Bystrica je jedno z krajských miest a centrum Banskobystrického samosprávneho kraja. V meste k 31. decembru 2021 žilo 75 317 ľudí, je tak piatym najľudnatejším mestom Slovenska. Počet obyvateľov a obyvateľiek však kontinuálne klesá, do roku 2008 prevyšoval 80 000. Podľa Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja na roky 2015 – 2023 celkový úbytok obyvateľstva je zapríčinený najmä vystávaním.² Podľa údajov samosprávy na území mesta Banská Bystrica v roku 2021 žilo 2 830 cudzincov a cudziniiek – 1 604 mužov a 1 226 žien. Z uvedeného počtu bolo 952 osôb z iných členských štátov Európskej únie a 1 878 štátnych príslušníkov tretích krajín (ŠPTK), predovšetkým z Ukrajiny (873), ďalej Ruskej federácie (309) a Srbska (207).³

V júni 2015 mesto prijalo prvú stratégiu integrácie cudzincov v Banskej Bystrici.⁴ Podkladom na vypracovanie stratégie bol aj dotazníkový prieskum medzi obyvateľmi mesta. S touto koncepciou však ďalej mesto aktívne nepracovalo, neobsahovala zodpovednosť za plnenie úloh ani termíny a spôsob vyhodnocovania. Preto sa nedá o nej hovoriť ako o relevantnom strategickom dokumente mesta. Mesto sa však v niektorých prípadoch snaží formovať politiky ústretové k cudzincom a cudzinkám prierezovo, t. j. ich potreby a požiadavky sú zahrnuté do formovania iných politík mesta, napr. v sociálnej oblasti.

Mesto sa tiež v rokoch 2018 – 2021 zapojilo do Projektu KapaCITY – podpora integrácie cudzincov na lokálnej úrovni⁵, s cieľom zintenzívniť svoju činnosť vo vzťahu k štátnym príslušníkom tretích krajín žijúcim na jeho území. Súčasťou projektu bola vstupná výskumná správa, ktorá poskytla údaje o pôsobení cudzincov v meste, ale aj o vnímaní cudzincov Banskobystričanmi. Okrem iného sa v nej konštatuje, že „podpora pre integráciu cudzincov chýba a sú odkázaní na pomoc konkrétnych ľudí, či už domácich Bystričanov alebo cudzincov, ktorí tu žijú dlhšie... Cudzinci v meste netvoria viditeľné a aktívne komunity a celkovo sú pre mesto a jeho obyvateľov stále neviditeľní.“⁶ Analýza tiež konštatuje, že „cudzinci v meste nie sú považovaní za ohrozenie, skôr za prínos pre mesto, najmä v oblasti kultúrneho obohatenia a vytvárania rešpektujúceho prostredia a tolerancie“.⁷ Tieto informácie by sa dali interpretovať aj ako pomerne priaznivé prostredie na prijímanie a akceptáciu ľudí z Ukrajiny aj z dlhodobého hľadiska.

Výsledkom projektu bolo najmä posilnenie komunikácie medzi samosprávou a ľuďmi so zahraničným pôvodom. Mesto má na svojej webovej stránke špecifickú podsekciiu pre cudzincov „Novobystričanov“⁸ a pripravilo aj informačné materiály s dôležitými kontaktmi, informáciami a postupmi týkajúcimi sa pobytu na Slovensku a v Banskej Bystrici. Informačné letáky cudzinci nájdu v kľúčových inštitúciách, s ktorými prichádzajú do kontaktu – cudzinecká polícia, ÚPSVaR, informačné centrum mesta. Mesto takisto zapojilo interkultúrnych mediátorov, ktorí pomáhali cudzincom a cudzinkám spoznať samosprávu, ale aj riešiť špecifické problémy – najmä tie, ktoré sa dotýkajú kompetencie samosprávy, napr. umiestňovanie detí do materských škôl (MŠ) a základných škôl (ZŠ).

Celkový počet štátnych príslušníkov tretích krajín (ŠPTK) v meste Banská Bystrica podľa údajov poskytnutých zo strany ÚHCP vzrástol z 2118 k 31. decembru 2021 na 3678 na konci roka 2022. Kým v roku 2021 osoby z Ukrajiny predstavovali necelú polovicu ŠPTK v meste, v roku 2022 tvorili viac ako 69 % ľudí z tretích krajín, najmä vďaka nárastu počtu osôb s udeleným tolerovaným pobytom, teda s dočasným útočiskom.

2 Mesto Banská Bystrica (2015). Dostupné online na: https://cdn.banskabystrica.sk/Dokumenty-mesta/phsr_mesta_banska_bystrica_2015-2023.pdf

3 Marhefková, Z. (2021). Dostupné online na: <https://www.banskabystrica.sk/aktuality/2021/cudzinci-ako-novi-bystriciani-projekt-kapacity-bol-pre-mesto-prinosom/>

4 Rozhovor s viceprimátorom Banskej Bystrice Milanom Lichým, dostupný na: <https://www.hrl.sk/sk/o-nas/aktuality/banska-bystrica-samospravy-potrebuju-vacsiu-pomoc-statu>

5 Projekt KapaCITY – podpora integrácie cudzincov na lokálnej úrovni bol podporený Ministerstvom vnútra SR v rámci Fondu pre azyl, migráciu a integráciu a z prostriedkov Európskej únie. Projekt spájal štyri organizácie, ktoré sa venujú téme integrácie cudzincov – Ligu za ľudské práva, o. z., Centrum pre výskum etnicity a kultúry (CVEK), Margínál, o. z., Nadáciu Milana Šimečku, ďalej Úniu miest Slovenska a štyri zapojené samosprávy: Košický samosprávny kraj, mesto Bratislava, mesto Banská Bystrica a mesto Trnava, ktoré mali záujem zintenzívniť svoju činnosť vo vzťahu k štátnym príslušníkom tretích krajín žijúcich na ich území.

6 Gallová Kriglerová (2018, s. 6). Dostupné online na: <https://www.hrl.sk/assets/files/obsah/154-Integracia-cudzincov-v-Banskej-Bystrici.pdf>

7 Tamtiež, s. 10

8 Samospráva pre cudzincov – Novobystričanov. Dostupné online na: <https://www.banskabystrica.sk/samosprava/samosprava-pre-cudzincov-novobystricanov/>

Tabuľka 1. Štátni príslušníci tretích krajín v meste Banská Bystrica podľa krajiny pôvodu a typu pobytu k 31.12.2022⁹

	Prechodný pobyt	Tolerovaný pobyt*	Trvalý pobyt	Celkový súčet	Podiel
Štátni príslušníci tretích krajín SPOLU	1666	1471	541	3678	100%
Ukrajina	909	1456	175	2540	69,1%
Ruská federácia	247	11	102	360	9,8%
Srbská republika	147	0	10	157	4,3%
Kazašská republika	130	0	4	134	3,6%
Čínska ľudová republika	27	0	41	68	1,8%
Vietnamská socialistická republika	33	0	31	64	1,7%
Bieloruská republika	38	1	8	47	1,3%
Spoj. kráľovstvo Veľkej Británie a Sev. Írska	1	0	43	44	1,2%
Spojené štáty americké	13	0	17	30	0,8%
Bosna a Hercegovina	13	0	11	24	0,7%
ostatné štáty	108	3	99	210	5,7%

Zdroj: ÚHCP (2023) a vlastné prepočty. * Tolerovaný pobyt je typ pobytu, ktorý o.i. zahŕňa ľudí, ktorým bolo na Slovensku poskytnuté dočasné útočisko.

Tabuľka 2. Štátni príslušníci tretích krajín v meste Banská Bystrica podľa krajiny pôvodu a typu pobytu k 31.12.2021

	Prechodný pobyt	Trvalý pobyt	Celkový súčet	Celkový súčet
Štátni príslušníci tretích krajín SPOLU	1661	457	2118	100%
Ukrajina	888	126	1014	47,9%
Ruská federácia	269	87	356	16,8%
Srbská republika	177	9	186	8,8%
Kazašská republika	123	1	124	5,9%
Vietnamská socialistická republika	32	32	64	3,0%
Čínska ľudová republika	24	39	63	3,0%
Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska	2	48	50	2,4%
Bieloruská republika	30	8	38	1,8%
Spojené štáty americké	14	15	29	1,4%
Bosna a Hercegovina	17	6	23	1,1%
ostatné krajiny	85	86	171	8,1%

Zdroj: ÚHCP (2023) a vlastné prepočty

⁹ Poznámka ÚHCP (platí pre údaje uvedené v Tabuľke 1 a Tabuľke 2): "Uvedené štatistické údaje boli neštandardne spracované z variabilných zoznamov informačného systému ECU, pričom sa nemusia úplne zhodovať s oficiálne zverejnenými štatistikami stavu platných pobytov na území SR vzhľadom na iný čas a spôsob spracovania a vzhľadom na neštandardnú požiadavku (až na úroveň mesta). V poskytnutých údajoch nie sú zahrnuté ŠPTK, ktorým skončila platnosť pobytu, avšak z dôvodu legislatívnej výnimky (zmena v zákone o pobyte cudzincov z dôvodu COVID19 a Ukrajina) sa ich pobyt považuje za platný, nakoľko zdrojový IS ECU nebol na tento mimoriadny stav modifikovaný."

Podľa údajov Úradu hraničnej a cudzineckej polície (ÚHCP) SR malo k 28. decembru 2022 na území bansko-bystrického okresu poskytnuté tzv. dočasné útočisko 1 726 osôb. Z toho bolo 1 157 žien (67 %) a 569 mužov (33 %), pričom najväčšiu skupinu tvorili ženy v produktívnom veku (41 %)¹⁰.

Tabuľka 3. Počty ľudí s dočasným útočiskom v Banskej Bystrici k 28. 12. 2022

Pobyt v SR - územný celok okres	Veková skupina/ pohlavie									Spolu
	0-17		0-17 spolu	18-60		18-60 spolu	60+		60+ spolu	
	mužské	ženské		mužské	ženské		mužské	ženské		
Banská Bystrica	328	331	659	188	711	899	53	115	168	1726

Zdroj: ÚHCP (2023)

Počet osôb s udeleným tolerovaným pobytom je v Banskej Bystrici najvyšší v rámci Banskobystrického samosprávneho kraja (BBSK), ale na úrovni krajov aj spomedzi krajských miest má Banská Bystrica najnižší počet udelených tolerovaných pobytov.¹¹ Oficiálne štatistiky a údaje ÚHCP však nemusia celkom presne zobrazovať realitu, keďže je možné, že časť cudzincov po zaregistrovaní v meste odchádza inam. Priblížiť sa k presnejšiemu odhadu pomôžu údaje o poberaní príspevku na ubytovanie a odhady ľudí z terénu. Z týchto údajov vyplýva, že reálny počet odídených a odídenkyň sa na začiatku decembra 2022 mohol pohybovať na úrovni 1 100 ľudí. Zároveň však treba brať do úvahy aj fakt, že časť ukrajinských odídených a odídenkyň nepotrebovala pomoc s ubytovaním ani finančnú pomoc, a tak v týchto odhadoch nefigurujú.

10 ÚHCP (2022). Štatistický prehľad celkového počtu platných tolerovaných pobytov cudzincov na území SR s účelom dočasného útočiska v členení podľa jednotlivých okresov, veku a pohlavia. Dostupné online na: <https://www.minv.sk/?docasne-utocisko>

11 Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (2022). Dostupné online na: <https://www.minv.sk/?docasne-utocisko>

2. Reakcia mesta Banská Bystrica na príchod utečieniek a utečencov z Ukrajiny

2.1. Personálne a organizačné zabezpečenie pomoci v rámci mesta

Krátko po začatí vojny na Ukrajine 24. februára 2022 sa začali v Banskej Bystrici stretávať aktívni členovia občianskej spoločnosti a pripravovali predbežný plán pre príchod väčšieho množstva ľudí z Ukrajiny na územie mesta. Základom tejto skupiny boli ľudia z iniciatívy Nie v našom meste!, ale i ďalší aktéri občianskeho sektora v Banskej Bystrici a sieť asi 200 ukrajinských dobrovoľníkov a dobrovoľníčok, najmä študentov a študentiek. Od začiatku boli v tejto neformálnej skupine aj zástupcovia a zástupkyne mesta, postupne sa pridávali ďalšie osoby z miestnych organizácií.

Koordinácii dobrovoľníkov a dobrovoľníčok sa venovalo aj Centrum dobrovoľníctva v Banskej Bystrici. Dôležitým prvkom v celom procese boli aj dobrovoľníci a dobrovoľníčky, ktorí sa chopili organizačnej iniciatívy jednak vo vzťahu k samotným utečencom (riešenie ich najakútnejších potrieb, základná asistencia po príchode a pod.), ale aj vo vzťahu k ďalším organizáciám a inštitúciám, ktoré aktívne oslovovali, spočiatku najmä v lokalite Sliač a Zvolen, vzápätí aj v Banskej Bystrici. Organizácia pomoci v Banskej Bystrici spočívala do veľkej miery v spolupráci viacerých aktérov – miestnych organizácií a občianskych združení, aktívnych jednotlivcov, niektorých cirkví, miestnej samosprávy, VÚC, okresného úradu, dobrovoľníkov a dobrovoľníčok – slovenských aj ukrajinských. Bezprostredne po vypuknutí vojny vytvorilo mesto Banská Bystrica krízový štáb, ktorý sa pravidelne stretával s cieľom zaujať stanoviská a vytvárať postupy v krízovej situácii. Okrem zamestnancov mestského úradu sa ho zúčastňovala aj zástupkyňa občianskeho sektora (riaditeľka Centra dobrovoľníctva), ako aj okresného úradu a záchranných zložiek (hasičských a policajných zborov, zdravotníkov). Postupne bol krízový štáb vytvorený aj na úrovni Banskobystrického samosprávneho kraja.

Od začiatku bolo zrejmé, že do mesta budú prichádzať najmä rodinní príslušníci ukrajinských študentov a študentiek, ktorí už žili v Banskej Bystrici. Počas prvých dní ich príchodu mesto vytvorilo v priestoroch historickej radnice hotspot s posilnenými otváracími hodinami. Priamo na mieste tak bolo možné operatívne riešiť potreby prichádzajúcich, najmä tie najakútnejšie, ako ubytovanie, materiálnu pomoc a zdravotnú starostlivosť. Mesto zároveň vydalo výzvu cez lokálne médiá a sociálne siete k svojim obyvateľom a obyvateľkám, ochotným u seba ubytovať ľudí z Ukrajiny a vytvorilo databázu ponúk ubytovania.¹² Podľa vyjadrení zástupcov mesta sa darilo všetkých prichádzajúcich

ubytovávať priebežne, bez nutnosti využívať krízové ubytovanie v telocvičniach dvoch základných škôl dlhšie než jednu-dve noci. Okrem hromadných ubytovacích zariadení v Banskej Bystrici išlo najmä o ubytovanie u súkromných osôb. Ubytovanie v hoteloch a penziónoch ľudia z Ukrajiny využívali v menšej miere a skôr na prechodnú dobu pre nevyhovujúce zázemie v hromadných ubytovniach (absentuje možnosť prania či varenia).

Mesto zároveň vyhlásilo materiálnu zbierku v priestoroch mestského úradu a v spolupráci s partnermi zo súkromného sektora (Cech hostinských a prevádzka Soupulture) sprostredkovalo výdaj materiálnej pomoci a teplej stravy. Najmä v prvých fázach príchodu utečieniek a utečencov z Ukrajiny tak mesto zohralo významnú úlohu. Poskytovanie materiálnej pomoci sa postupne presunulo do priestorov bývalého veľkokapacitného očkovačieho centra na Komenského ulici, kde vzniklo Centrum materiálnej pomoci. Tieto priestory poskytol Banskobystrický samosprávny kraj. Celkovo ide o dobrovoľnícky projekt, kde sa aktivizovali mnohí dobrovoľníci a dobrovoľníčky aj prostredníctvom Centra dobrovoľníctva. BBSK mal aj ambíciu zriadiť v týchto priestoroch asistenčné integračné centrum, čo sa však nestretlo s podporou na centrálnej úrovni štátnej správy, ktorá uprednostnila mesto s vyšším počtom odídenkýň a odídencov (Žilina).

Na podporu utečenkám a utečencom z Ukrajiny mesto vyčlenilo časť personálnych kapacít z existujúcich zamestnancov Oddelenia medzinárodných vzťahov, Informačného centra a Referátu krízového riadenia. Aktívne bolo aj vedenie mesta. Mesto neskôr zamestnalo aj koordinátorku ukrajinského pôvodu, ktorej úlohou bol prvý kontakt s prichádzajúcimi a poskytnutie základnej orientácie a odporúčaní na miestnych aktérov pomoci. Momentálne už pre mesto nepracuje. Mesto tiež plnilo informačnú a koordinačnú úlohu pre ďalších aktérov zapojených do pomoci a realizovalo informačné stretnutia aj priamo v ubytovacích zariadeniach pre ľudí z Ukrajiny.

Osobitne sa mesto angažovalo v tých oblastiach, ktoré spadajú do jeho kompetencie, napr. umiestňovanie detí do materských a základných škôl. Prispelo tiež k sieťovaniu tlmočnických služieb (potrebných napríklad pri zabezpečovaní zdravotnej starostlivosti), ktoré zabezpečovali najmä študenti a študentky Univerzity Mateja Bela (UMB). Mesto tiež preplácalo časť nákladov na jazykové kurzy, ktoré organizovala UMB a jazykové školy, a mestskú dopravu poskytovalo ukrajinským utečenkám a utečencom zadarmo (do 18. júla 2022).

Mesto od začiatku spolupracovalo so slovenskými aj ukrajinskými dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami a s miestnymi organizáciami, ktoré sa zameriavali primárne na poskytovanie základných informácií pre prichádzajúcich, ich sprevádzanie a asistenciu pri vybavovaní pobytu a

¹² Výzva bola od prvého momentu koncipovaná v dvoch smeroch – prosba voči obyvateľom poskytujúcim ubytovanie a zároveň ponuka pre odídencom, ako aj organizácie či dobrovoľníkov pracujúcich s nimi. Sprostredkovateľmi ubytovania sa tak stali pracovníčky radnice (Oddelenie zahraničných vzťahov a medzinárodného obchodu, Informačné centrum), rovnako koordinátorka pomoci Ukrajincom a jej tím. Je možné konštatovať, že takýmto spôsobom sa podarilo poskytnúť ubytovanie desiatkam rodín, stovkám jednotlivcov. Databáza stále funguje, pričom sa do nej hlásia noví ľudia, ale aj tí, ktorým už pôvodne ubytovaní Ukrajinci a Ukrajinky odišli a majú aktuálne voľné kapacity. Samozrejme, ponuka ubytovania aktuálne nie je taká početná, ako bola na začiatku.

ďalších formálnych náležitostí, na hľadanie ubytovania, asistenciu pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti, pomoc s umiestňovaním detí do škôl či škôlok, pomoc s hľadaním zamestnania, s vyhľadávaním služieb (ako jazykové kurzy), zdravotnej a psychologickej pomoci. Špecifikom Banskej Bystrice je tiež prepojenie miestnych občianskych aktérov s aktérmi pomoci v blízkych mestách (Zvolen, Sliač).

Do pomoci ľuďom z Ukrajiny sa tiež zapojil Banskobystrický samosprávny kraj, napríklad pri sprostredkovaní ubytovania v jeho kapacitách, čo bolo dôležité najmä v prípade osôb so špecifickými potrebami, najmä senioriek a seniorov, ktorí boli umiestnení v domovoch sociálnych služieb. VÚC prirodzene pomoc riešil na úrovni kraja, ale aj sieť ukrajinských dobrovoľníkov a dobrovoľníčok žijúcich v Banskej Bystrici, funguje aj za hranicami mesta. K poskytovaniu pomoci sa postupne pridali aj ďalší aktéri (viac v kapitole 5). Rozšírilo sa aj spektrum poskytovaných aktivít – od krízovej intervencie a základnej pomoci (ubytovanie, strava, materiálna pomoc, jazykové kurzy, zamestnanie, umiestnenie detí do MŠ a ZŠ) na nadstavbové aktivity – stretávanie sa v rôznych skupinách, kultúrne podujatia, psychologická a sociálna pomoc a podpora.

Vďaka iniciatíve dobrovoľníčky Andrey Horváthovej, v spolupráci s občianskym združením Tenenet a Úradom BBSK, bolo 19. decembra 2022 otvorené SPOT-ON centrum pre komunitnú inklúziu v Banskej Bystrici. K iniciatíve sa pridali ďalší aktéri, napríklad Liga za duševné zdravie. Sídlo tohto centra je v priamom centre mesta.

2.2. Núdzové služby pre utečenky a utečencov

Poskytovanie informácií

V Banskej Bystrici nevzniklo špecializované informačné ani asistenčné centrum, informácie sa poskytovali najmä cez telefonické informačné linky alebo v bežnom informačnom centre mesta (Námestie SNP 1). V priestoroch mestského úradu vznikla kancelária prvého kontaktu. Mesto využilo aj svoje informačné centrum na autobusovej stanici. Na železničnej stanici boli umiestnené informačné materiály a mesto tiež spolupracovalo s vedením železníc, aby pripravilo svojich zamestnancov na poskytovanie informácií prichádzajúcim utečenkám a utečencom. Častým prvým kontaktom bola aj mestská polícia, ktorá poskytovala základné informácie alebo odporúčania. Zároveň utečenky a utečenci využívali aj kontakty organizácií či dobrovoľníčok a dobrovoľníkov, ktorí aktívne komunikujú na sociálnych sieťach. V súčasnosti (december 2022) vzniká v Banskej Bystrici koordinačné centrum, SPOT-ON centrum pre komunitnú inklúziu v priestoroch Beniczského pasáže na Námestí SNP. Centrum má slúžiť ako komplexný informačný bod pre ľudí z Ukrajiny, ako aj na podporu komunikácie aktérov zapojených do pomoci ľuďom z Ukrajiny na území Banskobystrického kraja.

V snahe systematicky informovať o pomoci ľudí z Ukrajiny v Banskej Bystrici, ako aj o kontaktoch či postupoch platných pre rôzne životné situácie po príchode na Slovensko, mesto vytvorilo nový vizuál svojich materiálov. Tieto boli dostupné fyzicky v informačných centrách a kľúčových inštitúciách v meste, v ubytovniach a na ďalších miestach stretnutí, aj na webových stránkach samosprávy a sociálnych sieťach. Mesto aj VÚC zriadili v rámci svojich webov sekcie alebo samostatné podstránky poskytujúce informácie¹³, kde zdieľali najmä už existujúce informácie vypracované Migračným informačným centrom IOM, Ministerstvom vnútra SR, Ligou za ľudské práva, ale aj ďalšie užitočné kontakty na lokálnej úrovni. Banskobystrický samosprávny kraj zriadil call centrum v ukrajinskom, slovenskom aj anglickom jazyku.

Záujem šíriť informácie o právach a povinnostiach mesto nesmerovalo iba voči ľuďom z Ukrajiny, ale snažilo sa informovať aj poskytovateľov ubytovania. V prvých týždňoch im elektronicky zasielalo aktuálne informácie týkajúce sa ubytovania, ako aj iných oblastí a otázok, ktoré utečenky a utečenci často riešili.

Na sociálnych sieťach je pre koordináciu poskytovania pomoci dôležitá najmä facebooková stránka „[Skupina pre koordináciu pomoci pre UA v BB kraji](#)“. Organizácie aj jednotlivci tu sprostredkujú dôležité informácie a vytvárajú priestor na presieťovanie darcov a prijímateľov materiálnej pomoci. Osobitné stránky existujú aj v ukrajinskom a ruskom jazyku.

Spočiatku mesto organizovalo aj informačné podujatia na konkrétne témy (zápis do škôl, škôlok). V priestoroch Centra nezávislej kultúry Záhrada (CNK Záhrada) sa konali pravidelné otvorené stretnutia, kde sa poskytovalo poradenstvo a psychologická pomoc. V dôsledku nižšieho počtu ľudí prichádzajúcich z Ukrajiny však postupne informovanie prebiehalo najmä na individuálnej báze – telefonicky alebo priamo v ubytovacích zariadeniach, či v priestoroch mestského úradu.

Ubytovanie

Ubytovanie je stále páľčivou a naliehavou otázkou, napriek tomu, že v Banskej Bystrici sa podarilo na začiatku zvládnuť situáciu a krízové ubytovanie nebolo potrebné vo veľkej miere ani na dlhší čas. Otázka udržateľného a vhodného bývania však naďalej predstavuje problém.

Dlhodobé ubytovanie poskytujú dve hromadné ubytovne:

- Ubytovňa na Lazovnej ulici, ktorú prevádzkuje Finančná správa SR približne od prelomu marca/apríla 2022 a má kapacitu 115 až 120 ľudí. Prevažnú dobu svojho fungovania sa využíva takmer na plnú kapacitu.
- Ubytovňa Medený Hámor, ktorú prevádzkuje pracovná agentúra Atena, funguje približne od polovice septembra 2022, má kapacitu približne 60 ľudí, ubytováva len dospelých (osoby nad 14 rokov) bez domácich zvierat.

13 Webová stránka mesta Banská Bystrica: (www.banskabystrica.sk) – sekcia „Pomoc Ukrajine“ obsahuje informácie pre ľudí z Ukrajiny v slovenčine, ukrajínčine, ruštině a angličtine. Tieto informácie však nie sú systematicky triedené, majú najmä formu odkazov na ďalšie kontakty a nie sú v jednotlivých jazykových variáciách rovnaké.

Webová stránka Banskobystrického samosprávneho kraja: (www.bbsk.sk) – sprostredkováva ďalšie kontakty a informácie. Odkaz na ne je viditeľný a výrazný hneď pri návšteve hlavnej stránky, kraj zriadil aj vlastnú infolinku.

Krátkodobé a strednodobé ubytovanie poskytovali v minulosti aj ďalšie zariadenia:

- Ubytovňa na Kollárovej ulici – zariadenie vedie Kongregácia sestier Najsvätejšieho Spasiteľa, kapacita cca 20 až 25 miest, v júli a auguste 2022 sa začal postupný odchod ubytovaných ľudí.¹⁴
- Ubytovňa na Hornej Striebornej – fungovala do septembra 2022, kapacita cca 30 ľudí.
- Villa Maura na ul. Timravy – súkromný prevádzkovateľ, kapacita cca 20 ľudí.
- Hotel Národný dom – v prvých týždňoch konfliktu ubytoval vždy prevažne krátkodobo 10 až 12 ľudí (absentuje možnosť varenia a prania).

Presuny z ubytovní do súkromia nie sú veľmi časté, keďže finančné pomery to často neumožňujú ani tým, ktorí pracujú. Zároveň sú problémy aj na strane prenajímateľov – ide buď o neochotu ubytovať Ukrajincov, prípadne o zaznamenané pokusy špekulatívneho správania vo vzťahu k získaniu finančných príspevkov na ubytované osoby. Čiastočnú podporu v tejto oblasti poskytuje Červený kríž, ktorý prepája záujemcov a ubytovateľov a poskytuje im finančnú podporu v rámci špeciálneho programu zameraného na udržateľnosť ubytovania a postupné samofinancovanie.

Materiálna pomoc

Materiálna pomoc bola poskytovaná spočiatku priamo v priestoroch mestského úradu, neskôr sa presunula do Centra materiálnej pomoci na Komenského ulici. Špecifickú materiálnu pomoc (napr. voľnopredajné lieky, vitamíny) poskytuje organizácia Equita v rámci celého kraja. Školské pomôcky okrem Centra materiálnej pomoci zabezpečovala aj Komunitná nadácia Zdravé mesto, ktorá tiež zabezpečovala aj materiálnu potravinovú pomoc cez potravinovú banku a jej donorov (napr. Tesco). Ľudia z Ukrajiny sa o možnostiach materiálnej pomoci môžu dozvedieť najmä cez sociálne siete.

Sociálne dávky

Sociálne dávky poskytuje miestny ÚPSVaR. Na úrade sú zamestnané aj dve ukrajinsky hovoriace pracovníčky, ich služby sa však podľa dostupných informácií zatiaľ vo väčšej miere nevyužívali.

Pobytové a právne poradenstvo

Pobytové poradenstvo poskytuje najmä mesto (Informačné centrum, resp. kontaktná osoba za mesto Zuzana Gajdošíková), inak nie je pobytové poradenstvo systematicky podchytené. Dvaja právnici sa začali na dobrovoľnej báze orientovať na pomoc s riešením právnych problémov ukrajinských odídcov. V meste je aj pobočka CPP, ale doteraz ju ľudia z Ukrajiny vo väčšej miere nenavštevovali.

Psychologická pomoc

Psychologická pomoc bola od začiatku poskytovaná psychologičkami dobrovoľníkami, ktoré začali túto iniciatívu realizovať v priestoroch CNK Záhrada, kam záujemcovia mohli pravidelne prichádzať. Neskôr začali v tejto oblasti pôsobiť tri organizácie s pôsobnosťou v celom kraji: Liga za duševné zdravie, ktorá má aj ukrajinsky hovoriacich psychológov a bude mať svoje priestory aj v novovznikajúcom koordinačnom SPOT-ON centre; IPČko, ktoré pracuje prevažne s tlmočníkmi a má v Banskej Bystrici aj svoje priestory (Káčko), kde môže poskytovať psychologickú podporu priamo na mieste a Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie. Organizácie poskytujú pomoc aj priamo v teréne a v ubytovacích zariadeniach. Podľa potreby sú privolávaní k jednotlivcom na základe odporúčania terénnych pracovníkov.

Zdravotná starostlivosť

S dostupnosťou zdravotnej starostlivosti majú ľudia z Ukrajiny často problém. Samotní lekári nie sú vždy informovaní o tom, ako pristupovať k pacientkam a pacientom so statusom odídenca. Nevedia, na čo má nárok a akú zdravotnú starostlivosť mu môžu poskytnúť. V bansko-bystrickej Rooseveltovej nemocnici sa nachádza kontaktné centrum, v ktorom môžu ľudia z Ukrajiny dostať informácie v ukrajinskom, alebo ruskom jazyku. Inak však deficit v oblasti zdravotnej starostlivosti dopĺňajú najmä dve organizácie, ktoré poskytujú zdravotnú starostlivosť výjazdovo (v rámci celého kraja) a to Equita a Merea, finančne podporované najmä organizáciou Médecins du Monde.

2.3. Služby pre dlhodobé sociálne a ekonomické začlenenie utečencov a utečencov

Poskytovanie informácií

Prebieha naďalej v Informačnom centre mesta, cez internetové a facebookové stránky, kanceláriu prvého kontaktu v priestoroch mestského úradu a cez konkrétne kontaktné osoby. V novom SPOT-ON centre by mali byť tieto služby poskytované komplexnejšie.

Zaraďovanie detí a žiakov do škôl

Mestu sa podarilo umiestniť do škôl väčšinu detí, ktoré mali záujem navštevovať školu či škôlku, vďaka aktívnej práci mestského školského úradu, ktorý eviduje voľné kapacity a ponúka záujemcom najbližšiu, resp. najvhodnejšiu dostupnú možnosť. Podľa informácií z mesta bolo k 5. septembru 2022 do materských škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta prijatých 33 detí a do základných škôl bolo zapísaných 102 žiakov a žiačok z Ukrajiny. Pretrvávajúcou výzvou sú špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby detí a šikana. Na jeseň 2022 sa začali rozbiehať aktivity projektu Podpora odídcov z Ukrajiny vo vzdelávaní zastrešenom Národným inštitútom vzdelávania mládeže (NIVaM) s podporou

14 O príčinách informoval Denník N: <https://dennikn.sk/2953323/psychicke-nasilie-a-nezakonne-vymahanie-poplatkov-dom-pre-ukrajinskych-migrantov-ukazuje-odvratenu-tvar-syste-mu-pomoci/>

organizácie UNICEF. Regionálni koordinátori projektu (v rámci BBSK dve osoby) poskytujú pomoc pri integrácii detí z Ukrajiny v škôlkach, školách, ale aj osobné poradenstvo zriaďovateľom a rodinám. Zároveň podporujú zvyšovanie odbornosti pedagógov a výučbu slovenčiny ako cudzieho jazyka pre MŠ a ZŠ prostredníctvom jazykových učebníc.

Pracovné a kariérové poradenstvo

Inzerovanie ponúk a dopytov práce funguje predovšetkým cez facebookové stránky. Poradcovia ÚPSVaR sa využívajú skôr zriedkavo. Zamestnávanie ľudí z Ukrajiny je hodnotené ako prevažne úspešné, aj keď nie vždy získané zamestnanie zodpovedá kvalifikácii, čo z dlhodobého hľadiska môže byť problém. Výzvou je tiež zamestnávanie dôchodcov, ktorí by radi pracovali na čiastočný úväzok, ale prichádzajú tak o dávku v hmotnej núdzi. V dobe písania analýzy neboli v Banskej Bystrici dostupné informácie o špecifických requalifikačných kurzoch. Spomedzi ukrajinských dobrovoľníkov a dobrovoľníčok sa jedna osoba začala venovať priamo pomoci pri hľadaní zamestnania.

Jazykové kurzy

Bezplatné jazykové kurzy rozbehla v spolupráci s mestom jazyková škola RK Universa aj Univerzita Mateja Bela a v spolupráci s VÚC jazyková škola Speak. Jazykové kurzy pre začiatočníkov aj pokročilých má aj Materské centrum Mamina. Špecificky s deťmi a rozvíjaním ich jazykových zručností pracuje Liga za duševné zdravie v tzv. „Speaking clube“. Od jari ponúka neformálne kurzy slovenčiny aj Verejná knižnica Mikuláša Kováča pod názvom „Stretnutia so srdcom“. Jazykové kurzy tiež od jari ponúka Štátna vedecká knižnica.

Služby miestneho ÚPSVaR

Nad rámec štandardného poskytovania služieb podpory zamestnanosti boli na banskobystrickom ÚPSVaR zamestnané aj dve Ukrajinky, ktorých prítomnosť umožňuje odbúrať jazykovú bariéru pre odídenkyne a odídenčov. Na druhej strane asistenčný program ÚPSVaR sa málo využíva a je o ňom aj málo informácií.

Ponuka miestnych kultúrnych inštitúcií

Do pomoci ľuďom z Ukrajiny sa zapojili aj mnohé kultúrne inštitúcie, napríklad knižnice. Viacerí umelci realizovali benefičné akcie či bezplatné predstavenia pre ukrajinské deti. Osobitný priestor ukrajinskej kultúry vytvorilo CNK Záhrada. Uskutočňovali sa tu napríklad integračné stretnutia „Meet ya in the Garden“, oslavoval sa tu Deň nezávislosti Ukrajiny, v poslednom období spolupracuje s banskobystrickým Art-forem.

Komunitné aktivity

Komunitné aktivity realizujú viacerí aktéri, napríklad CNK Záhrada, Materské centrum Mamina. Väčšinou sa organizácie snažili svoj pôvodný program prispôbiť tak, aby pritiahli aj ukrajinskú komunitu. Zatiaľ neexistuje aktér, ktorý by sa cielene plánoval venovať komunitným aktivitám pre ľudí z Ukrajiny. Od leta však v Banskej Bystrici pôsobí OZ Mareena, ktorá vďaka ukrajinským komunitným dobrovoľníkom rozvíja aj komunitný program (napríklad „Ondrejský večer“, kde sa predstavili ukrajinské tradície spojené s týmto dňom, ochutnávka tradičných ukrajinských jedál a nápojov). Aj samotná ukrajinská komunita vytvára vlastné aktivity, napríklad ku Dňu nezávislosti (kultúrny program, ochutnávka jedla) alebo na Veľkú noc (darovanie pečiva a kraslíc).

Aktivity pre deti a mládež

V meste je niekoľko aktérov, ktorí pripravujú program pre deti z Ukrajiny – napríklad CNK Záhrada, Evanjelický spolok či dobrovoľníci okolo Centra materiálnej pomoci počas leta realizovali letné tábory. Liga za duševné zdravie sa venuje špecificky jazykovému vzdelávaniu detí (Speaking club), ale má aj ďalšie aktivity pre deti – napr. arteterapiu, zooterapiu a pod., ktoré vedie ukrajinsky/rusky hovoriaca zamestnankyňa. Materské centrum Mamina pripravuje program pre deti a v priestoroch SPOT-ON centra má vzniknúť aj detský klub.

3. Vyhodnotenie existujúcej siete pomoci a služieb (SWOT analýza¹⁶)

V nasledujúcej analýze sme sa zamerali na vyhodnotenie pomoci ľuďom z Ukrajiny z dvoch perspektív. Hodnotili sme 1) úroveň mobilizácie miestnych aktérov, ich spoluprácu a koordináciu a 2) dostupnosť a kvalitu služieb pre ľudí z Ukrajiny. Jednotlivé body odrážajú výsledky rešerše, praktickej skúsenosti, ako aj pohľad zástupcov miestnych organizácií, s ktorými boli vedené rozhovory. Niektoré pomenované výzvy pritom presahujú kompetencie miestnej či mestskej úrovne a vyžadujú aktívnejšiu úlohu centrálnych štátnych inštitúcií.

Silné stránky

1. Aktivizovanie miestnych aktérov
2. Záujem o systematickú podporu ľuďom z Ukrajiny a vzájomnú koordináciu
3. Aktivizovanie v meste žijúcich Ukrajinkiev a Ukrajincov
4. Úspechy v umiestňovaní detí do materských a základných škôl a v zamestnávaní ľudí z Ukrajiny
5. Predchádzajúce skúsenosti mesta

Slabé stránky

1. Chýbajúci „leadership“ a dlhodobá stratégia v oblasti integrácie cudzincov
2. Chýbajúca koordinácia lokálnych aktérov
3. Chýbajúci systematický monitoring potrieb odídenkýň a odídenecov
4. Chýbajúca adresnosť vo vzťahu k špecifickým skupinám
5. Nejasná komunikácia a financovanie zo strany štátu

Riziká

1. Strata motivácie zapojených organizácií a dobrovoľníkov
2. Nedostatočné organizačné a inštitucionálne podchytenie lokálnych aktérov
3. Paralelné štruktúry pomoci
4. Nedostatočné zohľadňovanie potrieb
5. Nedostatočná komunikácia

Príležitosti

1. Záujem o koncepčnejšie riešenie a zlepšenie koordinácie
2. Potenciál dobrovoľníčok a dobrovoľníkov a aktívna ukrajinská komunita
3. Dostatok organizácií ochotných poskytovať priestory pre integračné aktivity
4. Inšpirácia pre mestá a obce v okolí Banskej Bystrice
5. Prepojenie s domácimi (Banskobystričanmi)

Silné stránky

Aktivizovanie miestnych aktérov

Do pomoci ukrajinským utečenkám a utečencom sa zapojilo veľké množstvo existujúcich organizácií, inštitúcií i ďalších aktérov. Miestni aktéri sa dobre poznajú, väčšinou už z minulosti, prípadne cez existujúce kontakty rýchlo získavajú ďalšie, čo umožňuje operatívne riešiť vzniknuté problémy, zvyšuje dôveru, umožňuje fungovať aj v situácii, kde nie je koncepcia, o ktorú by sa dalo oprieť alebo nie sú jasné kompetencie jednotlivých aktérov.

Záujem o systematickú podporu ľuďom z Ukrajiny a vzájomnú koordináciu

V meste pôsobí niekoľko organizácií, ktoré majú záujem sa ľuďom z Ukrajiny venovať systematicky a dlhodobo, hoci väčšinou nemajú predchádzajúcu významnú skúsenosť s integráciou cudzincov. V poslednom období sa začali snahy o zefektívnenie koordinácie a zlepšenie spolupráce aktérov poskytujúcich pomoc ľuďom z Ukrajiny na úrovni kraja, čo sa dotkne aj mesta Banská Bystrica ako sídla kraja a tiež sídla koordinačného SPOT-ON centra.

Aktivizovanie v meste žijúcich Ukrajinkiek a Ukrajincov

V Banskej Bystrici sa aktivizovala časť ukrajinskej komunity a vytvorila funkčnú sieť dobrovoľníkov a dobrovoľníčok napojených na ďalšie inštitúcie v meste i v celom kraji. Títo, v Bystrici už dlhšie žijúci Ukrajinci a Ukrajinky, môžu byť dôležitým mostom kontaktov s miestnymi inštitúciami, organizáciami i obyvateľmi.

Úspechy v umiestňovaní detí do materských a základných škôl a v zamestnávaní ľudí z Ukrajiny

V Banskej Bystrici takmer všetky deti, ktorých rodičia mali záujem, navštevujú školu alebo materskú školu, hoci nie vždy v blízkosti svojho bydliska. Väčšina odídenkýň a odídencom, ktorí mali záujem a možnosť pracovať, si našla prácu, hoci často ide o prácu nezodpovedajúcu ich kvalifikácii.

Predchádzajúce skúsenosti mesta

Mesto môže využiť predchádzajúce skúsenosti so začleňovaním cudzincov, napríklad prostredníctvom interkultúrnych mediátorov alebo vytvárania informačných materiálov.

Slabé stránky

Chýbajúci „leadership“ a dlhodobá stratégia v oblasti integrácie cudzincov

V meste doposiaľ nie je jasná zhoda relevantných aktérov o tom, kto by mal prevziať koordináciu a aké priority sledovať. Riešenia krízových situácií ani integračné programy vo vzťahu k cudzincom nie sú zatiaľ komplexné, skôr ide o jednotlivé nápady a z nich vyplývajúce aktivity. Neexistuje jasná vízia Banskej Bystrice ako mesta, ktoré sa touto témou potrebuje zaoberať.

Chýbajúca koordinácia lokálnych aktérov

Vďaka rýchlej mobilizácii občianskej spoločnosti Banská Bystrica dokázala relatívne dobre zvládať situáciu aj bez jasnej koordinácie a vedenia. Do budúcnosti, s ohľadom na pokles entuziazmu a chuti pomáhať aj na príchod nových ľudí či nárast komplexnosti problémov už prítomných ľudí z Ukrajiny, takýto prístup nemusí postačovať. Zefektívnenie asistencie utečenkám a utečencom vyžaduje dlhodobý a systematický spôsob koordinácie.

Chýbajúci systematický monitoring potrieb odídenkýň a odídencom

Absentuje systematické mapovanie potrieb a predstáv utečieniek a utečencov z Ukrajiny, ktoré môže byť dôležité najmä v ďalších fázach ich integrácie (napr. formou anonymných prieskumov). Pomohol by vyhodnocovať dostupnosť a adresnosť služieb a tiež identifikovať zraniteľnosti medzi ukrajinskou komunitou.

Chýbajúca adresnosť vo vzťahu k špecifickým skupinám

Kedže neexistuje systematický monitoring potrieb, momentálne nie sú dostupné informácie zo strany samotných ľudí z Ukrajiny o ich hodnotení dostupnosti a adresnosti služieb. Prax však ukazu-

je, že existujúce služby (najmä psychologická a právna pomoc a programy na podporu integrácie detí vo výchovno-vzdelávacom procese, jazykové kurzy, voľnočasové aktivity a podporné skupiny) nie vždy reflektujú individuálne potreby a nemusia byť dostatočne dostupné pre všetkých, ktorí by ich potrebovali, napríklad z dôvodu nízkej informovanosti, časovo-organizačných problémov či nedostupnosti danej služby v ukrajinskom/ruskom jazyku. Jednotlivci aj špecifické skupiny majú často rôzne potreby a tieto odlišnosti nevyplývajú len z rozdielnej situácie, ale aj z rozdielnej adaptácie na novú situáciu. Preto by bolo potrebné zvážiť napríklad také formy pomoci, ktoré by boli adresnejšie (individuálny koučing, mentoring a pod.), alebo individuálne prepojenie slovenských a ukrajinských rodín. Takisto je potrebné posilniť pripravenosť aktérov poskytujúcich sociálne služby v meste na novú skupinu potenciálnych klientov z radov ľudí z Ukrajiny.

Nejasná komunikácia a financovanie zo strany štátu

Legislatívno-organizačný rámec výrazne ovplyvňuje činnosť samosprávy i ďalších aktérov na lokálnej úrovni. Ide najmä o nedostatok financií, ale aj o nejasné delegovanie úloh a kompetencií v súvislosti s novo prichádzajúcimi ľuďmi a krízovým riadením. Riešením by bolo zintenzívniť požiadavky na orgány štátnej správy pre definovanie a následné plnenie krízových postupov a nástrojov pre zvládanie migrácie súvisiacej s príchodom odídenkýň a odídencom, prípadne adresné rozdelenie úloh a kompetencií.

Riziká

Strata motivácie zapojených organizácií a dobrovoľníkov

Vyhorenie a pokles záujmu môže znamenať narušenie alebo ohrozenie plynulosti poskytovanej pomoci.

Nedostatočné organizačné a inštitucionálne podchytenie lokálnych aktérov môže viesť k narušeným vzťahom a nedôvere.

Paralelné štruktúry pomoci

Absencia koordinovaného systému a vzájomnej informovanosti môže viesť k vytváraniu paralelných a menej efektívnych štruktúr pomoci.

Nedostatočné zohľadňovanie potrieb samotných Ukrajčiek a Ukrajincov, teda nedostatočne participatívne integračné služby, ktoré môžu viesť k zanedbaniu ich inklúzie z dlhodobého hľadiska. Výzvou je v tomto ohľade najmä kvalita integrácie ukrajinských detí

na školách. Jej nezvládnutie môže do budúcnosti znamenať psychickú záťaž pre deti aj rodičov a s tým spojenú nižšiu kapacitu zapájať sa do ďalších aktivít alebo činností. Problémom tiež môže byť nespokojnosť a frustrácia ukrajinských odídenkýň a odídencom vo vzťahu k bývaniu, zamestnaniu. Existujúce základné ubytovanie či zamestnanie môže byť pre odídencom vyhovujúce z krátkodobého hľadiska, ale nie dlhodobo, z čoho vyplýva riziko narastajúcej nespokojnosti a pocitu vyčlenenia.

Nedostatočná komunikácia

Nedostatočná komunikácia s verejnosťou vo vzťahu k uvedomeniu si potreby podpory inklúzie ľudí z Ukrajiny v meste Banská Bystrica.

Príležitosti

Záujem o koncepcnejšie riešenie a zlepšenie koordinácie

Lokálni aktéri z mesta i neziskového sektora si jasne uvedomujú potrebu koordinovanejšieho a koncepcného prístupu. V čase dokončovania analýzy (december 2022) už vieme, že vzniká koordináčne centrum, ktoré má síce krajskú pôsobnosť, ale dotkne sa prirodzene aj Banskej Bystrice. Zároveň je potrebné skúsenosť z uplynulých mesiacov využiť na nastavenie mechanizmov a rozdelenie kompetencií kľúčových aktérov pre prípadné nové krízové situácie a príchod väčšieho počtu utečenciek a utečencov.

Potenciál dobrovoľníčok a dobrovoľníkov a aktívna ukrajinská komunita

Mnohí dobrovoľníci a dobrovoľníčky sú ochotní ďalej poskytovať svoju asistenciu ľuďom z Ukrajiny a hľadať nové spôsoby pomoci vzhľadom na meniace sa potreby i situáciu. Aktívna ukrajinská komunita je dôležitým mostom medzi slovenskými aktérmi pomoci a utečenkami a utečencami, ktorí potrebujú služby. Zároveň táto „pôvodná“ komunita môže tiež profitovať zo zlepšenia existujúcich služieb a integračných programov.

Dostatok organizácií ochotných poskytovať priestory pre integračné aktivity

Stretávanie ľudí z Ukrajiny s domácimi je dôležitou súčasťou integrácie a malo by sa odohrávať najmä v „prirodzených“ priestoroch a situáciách (škola, práca, voľnočasové aktivity a pod.). V meste zároveň pôsobia dostatok inštitúcií a organizácií, ktoré vedú poskytnúť priestory a aj značný kreatívny potenciál na ciele rozvíjanie kontaktov prostredníctvom rôznych programov a aktivít.

Inšpirácia pre mestá a obce v okolí Banskej Bystrice

Vzhľadom na veľké regionálne rozdiely je jednou z príležitostí využiť skúsenosti a kapacity aktérov z Banskej Bystrice v oblasti integrácie ľudí z Ukrajiny pre podporu riešení v iných okolitých mestách, ktorým chýba dostatočná personálna kapacita alebo znalosť efektívnych riešení v oblasti integrácie cudzincov.

Prepojenie s domácimi (Banskobystričanmi)

Prostredníctvom siete ukrajinských dobrovoľníkov existuje prepojenie na domácich aktérov. Vďaka tomu, že značná časť ukrajinských odídenkýň a odídenčov je ubytovaná u súkromných ubytovateľov a má aj prácu, existuje dobrý predpoklad aspoň základných kontaktov s domácimi, hoci je samozrejme potrebné ďalej tento aspekt rozvíjať.

4. Mapa kľúčových aktérov a poskytovateľov služieb pre ľudí z Ukrajiny

Mestské, krajské, a štátne inštitúcie

Mesto Banská Bystrica

- prvá krízová intervencia a materiálna pomoc
- spravovanie databázy dostupného ubytovania
- informovanie a komunikácia s prichádzajúcimi utečenkami a utečencami
- organizovanie krízových štábov v prvých mesiacoch

Úrad BBSK

- komplexná integrácia odídenkýň a odídenčov v kraji
- prevádzkovanie Centra materiálnej pomoci na Komenského ulici (spolu s dobrovoľníkmi a dobrovoľníčkami)
- poskytovanie ubytovania, osobitne ľuďom so špecifickými potrebami

Okresný úrad

- poskytovanie dát a informácií
- prepájanie aktérov
- krízové riadenie

Mestská polícia

- prvý kontakt s odídenkyňami a odídencami, informovanie a sprostredkovanie ďalších kontaktov

Úrad práce sociálnych vecí a rodiny BB

- poskytovanie poradenstva v oblasti zamestnania
- poskytovanie dávok v hmotnej núdzi

Cudzinecká polícia

- registrácia ľudí z Ukrajiny – dočasné útočisko, pobyt
- poskytovanie údajov a informácií mestu

Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie

- telefonická linka najmä pre žiakov a študentov základných, stredných a vysokých škôl, pedagógov a rodičov, odborných zamestnancov škôl

Fakultná nemocnica s poliklinikou F. D. Roosevelta

- ukrajinské ambulantné centrum na ambulantné vyšetrenia a predpisovanie liekov s lekármi z Ukrajiny

Národný inštitút vzdelávania mládeže (NIVaM)

- podpora škôl a učiteľov v procese integrácie ukrajinských detí do vzdelávacieho procesu

Štátna vedecká knižnica

- poskytovanie služieb zadarmo pre ľudí z Ukrajiny
- kultúrne aktivity

Univerzita Mateja Bela

- Operačné centrum pre pomoc Ukrajine (v rámci univerzity)
- kurzy slovenského jazyka
- tlmočnicke služby
- diskusie
- psychologická pomoc a podpora

Verejná knižnica Mikuláša Kováča

- jazykové kurzy „Stretnutia so srdcom“ – spoznajte jednoduchú slovenčinu

Súkromní aktéri

- kurzy slovenčiny
- stravovanie
- materiálna pomoc

Cirkvi

Evanjelický spolok

- detský tábor
- priestory na stretnutia a podujatia

Slovenské misijné hnutie

- pomoc s ubytovaním
- materiálna pomoc

Mimovládne organizácie

Centrum dobrovoľníctva

- nábor a koordinácia dobrovoľníkov a dobrovoľníčok

Centrum komunitného organizovania (CKO)

- dobrovoľnícka činnosť a materiálna pomoc

Človek v ohrození (ČvO)

- komplexná sociálna integrácia
- práca v teréne

IPčko, Káčko

- psychologická pomoc
- infolinky
- e-mailová poradňa pre ľudí z Ukrajiny

Komunitná nadácia Zdravé mesto (KNZM)

- získavanie finančných prostriedkov pre aktivity na podporu ľudí z Ukrajiny

Liga za duševné zdravie

- psychologická podpora a asistancia, individuálne aj skupinové aktivity

Mareena

- komunitné dobrovoľníctvo pre ľudí z Ukrajiny (poskytovanie informácií a orientácie v službách v meste, odporúčania na poskytovateľov služieb)
- komunitné aktivity a podpora
- prepájanie aktérov

Materské centrum Mamina

- komunitné aktivity najmä pre matky s deťmi
- jazykové kurzy

Občianske združenie Equita a Občianske združenie Merea

- mapovanie potrieb a poskytovanie zdravotnej starostlivosti priamo v teréne a v ubytovacích zariadeniach v celom kraji

Záhrada - Centrum nezávislej kultúry

- organizovanie kultúrnych podujatí
- poskytovanie priestorov na integračné aktivity a stretnutia

Občianske/dobrovoľnícke iniciatívy

- poskytovanie informácií
- sprevádzanie a asistancia s vybavovaním (úrady, lekári)
- pomoc s hľadaním ubytovania
- psychologická pomoc a podpora

5. Vzťah mesta a ľudí z Ukrajiny

Mesto robilo základný prieskum potrieb v rámci prvých informačných stretnutí a snažilo sa ich hneď adresne riešiť (najmä potrebu materiálnej pomoci, potrebu s niekým sa porozprávať, psychologickú pomoc, ubytovania, potreba zdravotnej starostlivosti). V poslednom období mesto nerobilo špecifický prieskum potrieb ľudí z Ukrajiny, spolieha sa na priebežné informácie od ľudí z terénu.

Relevantní aktéri si však uvedomujú, že tieto potreby sa budú po prvej fáze pobytu meniť a diverzifikovať – napríklad podľa migračnej perspektívy ľudí a ich vízie zostať na území mesta dlhodobejšie alebo plánov na odchod, či návrat. S tým súvisí potreba zamerať sa na dlhodobejšiu integráciu odídenkýň a odídencom a komplexnejšie služby, o ktoré sa môžu začať zaujímať aj tí, ktorí ich v prvej fáze z rôznych dôvodov nepotrebovali.

Mesto komunikuje základné informácie pre ľudí z Ukrajiny v ruskom a ukrajinskom jazyku. Čo sa týka ďalších informácií dôležitých pre obyvateľov mesta, zatiaľ sa neprekladajú do ukrajiničiny a ruštiny. Mesto ponecháva fungujúce tie mechanizmy komunikácie s cudzincami, ktoré vznikli ešte pred vypuknutím vojny na Ukrajine – kontakt s tzv. interkultúrnymi mediátormi, ktorí formálne spolupracovali s mestom počas trvania projektu KapaCITY a momentálne udržiavajú kontakt naďalej neformálne. Zároveň ostávajú funkčné aj tie mechanizmy, ktoré

si mesto nastavilo po vypuknutí konfliktu – krízový štáb, komunikácia s kľúčovými aktérmi, najmä koordinátorkou ukrajinských dobrovoľníkov. Mesto sa zatiaľ strategickejšie nezaobera nutnosťou prispôbiť svoje aktivity a politiky prítomnosti ukrajinských utečencov a utečencov. Môže to byť dané aj nejasnou perspektívou do budúcnosti: nie je jasné, či a koľko z ukrajinských odídenkýň a odídencom ostane žiť v Banskej Bystrici. V tomto slova zmysle by bolo dobré vo vzťahu k mestu, ako aj vo vzťahu k ďalším aktérom v komunikácii využiť fakt, že Banská Bystrica ako univerzitné mesto zažíva už dlhšie obdobie intenzívnejší príchod študentov a študentiek z Ukrajiny, a preto dobre nastavené dlhodobější integračné programy budú potrebné a môžu ich využívať aj tí, ktorí neprišli primárne z dôvodu vojny (aj keď dôvody príchodu môžu byť aj zmiešané).

Ukrajinská komunita žijúca v Banskej Bystrici pred februárom 2022 sa po vypuknutí vojny aktivizovala a hlavná koordinátorka ukrajinských dobrovoľníkov pre mesto aj niekoľko mesiacov pracovala. Hoci nie je vo vzťahu k mestu už vo formálnom pracovnom pomere, naďalej tu prebieha komunikácia a spolupráca. Vznikla sieť kontaktov a prepojení aj na ďalšie inštitúcie a niekoľko programov a aktivít pre pomoc a podporu začleňovania ľudí z Ukrajiny v Banskej Bystrici (opísané v kapitole 2). Ukrajinskí dobrovoľníci a dobrovoľníčky, ale aj tí, čo sa formálnejšie včlenili do štruktúr pomoci, plnia okrem roly prvého kontaktu a základnej orientácie či presmerovania na ďalších aktérov aktívnu úlohu v rôznych asistenčných službách (sprevádzanie na úradoch pri hľadaní práce, ubytovania, riešenie každodenných problémov) aj v existujúcich integračných aktivitách (sociálno-psychologické poradenstvo, podporné skupiny, jazykové kluby a kurzy).

Zdroje, použité skratky a zoznam rozhovorov

Zdroje

Gallová Kriglerová, E. (2018). Banská Bystrica – mesto pre všetkých? Cudzinci a úloha samosprávy v ich integrácii Banská Bystrica.

Dostupné online na: <https://www.hrl.sk/assets/files/obsah/154-Integracia-cudzincov-v-Banskej-Bystrici.pdf>

Marhefková, Z. (2021). Cudzinci ako noví Bystričania, projekt KapaCITY bol pre mesto prínosom.

Dostupné online na: <https://www.banskabystrica.sk/aktuality/2021/cudzinci-ako-novi-bystriciania-projekt-kapacity-bol-pre-mesto-prinosom/>

Ministerstvo vnútra (2022). Štatistický prehľad celkového počtu platných tolerovaných pobytov cudzincov na území SR s účelom dočasného útočiska v členení podľa jednotlivých okresov, veku a pohlavia.

Dostupné online na: <https://www.minv.sk/?docasne-utocisko>

Mesto Banská Bystrica (2015). Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Banská Bystrica na roky 2015 – 2023.

Dostupné online na: https://cdn.banskabystrica.sk/Dokumenty-mesta/phsr_mesta_banska_bystrica_2015-2023.pdf

Samospráva pre cudzincov – Novobystričanov.

Dostupné online na: <https://www.banskabystrica.sk/samosprava/samosprava-pre-cudzincov-novobystricanov/>

Webové stránky mesta: <https://www.banskabystrica.sk/samosprava/pomoc-pre-ukrajinu/aktualne-informacie-pre-obyvateľov-banskej-bystrice/>

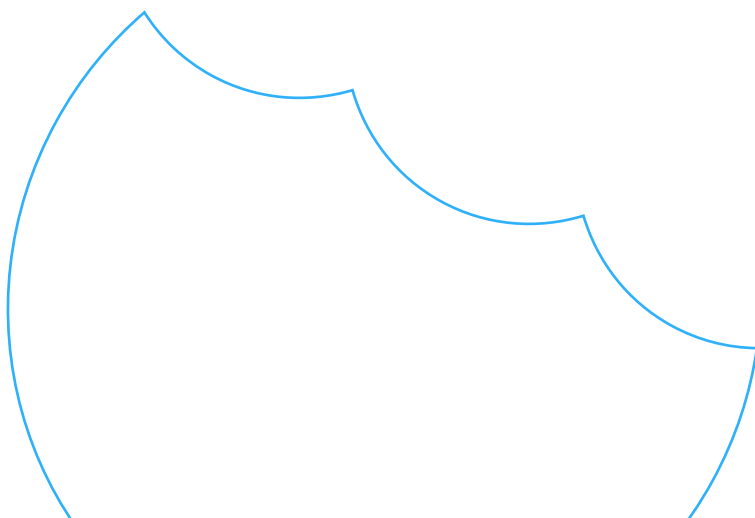
Webové stránky a sociálne siete miestnych občianskych organizácií

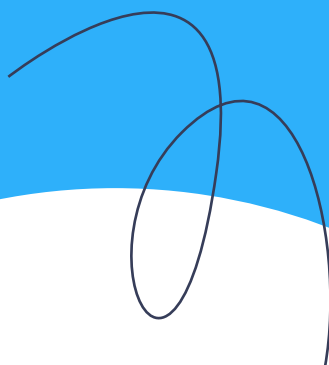
Použité skratky

BBSK	Banskobystrický samosprávny kraj
CKO	Centrum komunitného organizovania
CVEK	Centrum pre výskum etnicity a kultúry
KNZM	Komunitná nadácia Zdravé mesto
MŠ	materské školy
NIVaM	Národný inštitút vzdelávania a mládeže
ŠPTK	štátni príslušníci tretích krajín
UNICEF	Detský fond OSN
ÚHCP	Úrad hraničnej a cudzineckej polície
ÚPSVaR	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
VÚC	vyšší územný celok
ZŠ	základné školy

Zoznam rozhovorov so zástupcami a zástupkyňami miestnych organizácií a inštitúcií

Občianska iniciatíva Nie v našom meste!	9. 9. 2022
Zástupca ukrajinských dobrovoľníkov	13. 9. 2022
Líga za duševné zdravie	13. 9. 2022
Mestský úrad	14. 9. 2022
Komunitná nadácia Zdravé mesto	27. 9. 2022
Človek v ohrození	4. 10. 2022
Zástupcovia občianskych organizácií (IPčko – Káčko, Materské centrum Mamina, Komunitná nadácia Zdravé mesto, Človek v ohrození + dobrovoľníci)	18. 10. 2022

Autorka: Jarmila Androvičová

Editorky: Marta Králiková, Anna Dráľová

Jazyková korektúra: Vladimíra Kašíková

Fotografie: Archív Mareena, Mária Šišková

Grafická úprava: Filip Lichtneker

Pripravené vďaka finančnej podpore UNHCR.

© Mareena 2022

www.mareena.sk

